

ПРАДМЕТ ІНФАРМАТЫКІ Ў СІСТЭМЕ СТАНДАРТАЎ ВЫШЭЙШАЙ МУЗЫЧНАЙ АДУКАЦЫІ

У адпаведнасці з “Дзяржаўнымі стандартамі вышэйшай адукацыі”, распрацаванымі калектывам Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі для спецыяльнасцей “музыказнаўства”, “інструментальнае выкананне”, “спевы”, “кампазіцыя”, “дырыжыраванне”, сучасны музыкант павінен:

— выкарыстоўваць рацыянальныя прыёмы пошуку, адбору і сістэматызацыі інфармацыі, здзяйсняць яе праверку і класіфікацыю вытокаў, арыентавацца ў спецыяльнай вучэбна-метадычнай і навуковай літаратуры;

— валодаць навыкамі планавання і арганізацыі вучэбна-выхаваўчай работы, працаваць з каталогам і выкарыстоўваць камп’ютэрныя інфармацыйна-бібліяграфічныя праграмы;

— ужываць сучасныя тэхнічныя сродкі і прылады (сродкі гуказапісу) як пры вырашэнні навукова-даследчых задач, так і ў працэсе выкладання.

У раздзеле аб мэтах курса “Уводзіны ў музыказнаўства” зазначаецца, што студэнты павінны ведаць актуальныя праблемы сучаснай музычнай навукі і тое, як яны выяўляюцца ў гісторыі і тэорыі музыкі, у фалькларыстыцы, палеаграфіі, тэксталогіі, сацыялогіі і псіхалогіі музыкі, у музычнай інфарматыцы.

У Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі выкладаецца інфарматыка (“Асновы музычнай інфарматыкі”, “Асновы сучасных тэхналогій”, “Тэхнічныя сродкі ў кампазіцыі”) для студэнтаў па спецыяльнасцях “музыказнаўства” і “кампазіцыя”, а таксама для аспірантаў і суіскальнікаў вучонай ступені кандыдата мастацтвазнаўства. На падставе метадычных дапаможнікаў (Дыс Л.І. Асновы музычнай інфарматыкі: Лекцыі. — Кіеў, 1988) намі

распрацаваны новы курс навучання музычнай інфарматыцы – навуцы аб законах і спосабах стварэння, перадачы, атрымання, захоўвання і пераўтварэння інфармацыі праз лікавае кадзіраванне (матэрыяльным носьбітам інфармацыі ў музычным мастацтве з’яўляецца хвалевы працэс, які ўзнікае ў акустычным асяроддзі пры гучанні твора).

Распрацоўка методыкі выкладання гэтага прадмета з’явілася важнай і няпростай задачай. Практыка вядзення агульнай інфарматыкі ў музычных навучальных установах сярэдняга звяна (курс пачынаецца з тлумачэння дваічнай сістэмы вылічэння і заканчваецца праграмаваннем на фармалізаваных мовах) сведчыць, што ведаў, карысных для далейшай творчай і педагогічнай работы, навучэнцы набываюць недастаткова. Большасць выкладчыкаў не ўсведамляюць месца і задач прадмета ў працэсе агульнай музычнай адукацыі, таму прапанаваныя імі веды ўспрымаюцца навучэнцамі як абстрактныя і нават далёкія ад вядомых ім музычных тэорыі і практыкі. У выкладанні вучэбнага матэрыялу, як правіла, не ўлічваецца псіхалогія навучэнцаў-музыкантаў — перавага ў іх мысленні эмацыянальнага, мастацкага пачаткаў. Гэта вядзе да фарміравання адмоўнай псіхалагічнай устаноўкі, што не дазваляе вучням у далейшым самастойна спазнаваць і асвойваць неабходныя для іх прафесійнага росту навыкі працы з персанальным камп’ютэрам і музычным сінтэзатарам.

У праграмах Беларускай акадэміі музыкі па “Асновах музычнай інфарматыкі” і “Асновах сучасных тэхналогій” нам уяўлялася неабходным:

1. Захоўваць “узаемасувязі традыцыйных і сучасных формаў навучання і выхавання асобы” (фармулёўка “Дзяржаўных стандартаў вышэйшай адукацыі”). Веды па інфарматыцы былі абагульнены і сістэматызаваны ў кантэксце традыцыйнага гістарычнага і тэарэтычнага музыказнаўства, таму што лічбавае кадзіраванне большасці

параметраў музыкі толькі працягвае рэалізацыю ідэі фармалізаваць творчы працэс. Першапачатковае (уласцівае вучэнню піфагарэйцаў) разуменне адзінства рацыянальнага і інтуітыўнага, ліку і сэнсу не знікала ў музычным мастацтве і навуцы. Так, у праграме курса для музычных вышэйшых навучальных устаноў “Музычна-тэарэтычныя сістэмы” (складальнік Ю.М.Халопай. — М., 1982) гэты напрамак вызначаны як матэматычная музычна-эстэтычная галіна музыказнаўства. Перыяды ірацыянальнага адмаўлення існавання паняцця гармоніі свету змяняліся перыядамі аналітычнага падыходу да разумення гэтага адзінства; у ХХ ст. удасканаленне тэхнічных сродкаў і адкрыцці ў навуцы прывялі да стварэння спецыялізаванага музычнага камп’ютэра, які рэальна ажыццяўляе ўзаемасувязь матэматычных метадаў аналізу музыкі і пачуццёва-слыхавага ўспрымання.

Выкладанне курса музычнай інфарматыкі для ўсіх спецыяльнасцей рэкамендуецца пачынаць з тэмы “Лікавыя метады і музычнае мастацтва”. Тут увага павінна быць акцэнтавана на матэматычным абгрунтаванні некаторых музычных працэсаў. Тлумачачы прынцыпы складання праграм-алгарытмаў, трэба адзначыць, што з неабходнымі для фармальнага апісання музычных параметраў патрабаваннямі: дакладнасці, лагічнасці і паслядоўнасці — студэнты ў той ці іншай меры сутыкаюцца ў штодзённай практыцы, калі аналізуюць структуру музычнага твора, вырашаюць задачы па гармоніі і поліфаніі. Раскрываючы тэмы “Электронная і камп’ютэрная музыка”, “Метады сінтэзу гуку і алгарытмічная кампазіцыя”, мы паглыбляем веды студэнтаў, вядомыя ім з курса “Гісторыя сучаснай музыкі”. Тут трэба падкрэсліць сувязь паміж вынаходніцтвам у пачатку ХХ ст. электраакустычных інструментаў, удасканаленнем метадаў сінтэзу гуку і фарміраваннем у заходнім музычным авангардзе такіх плыней, як канкрэтная, электронная і алгарытмічная музыка з уласцівымі ім прыёмамі стахастычнай кампазіцыі.

Такім чынам, прапанаваныя інфармацыйнымі тэхналогіямі новаўвядзенні павінны быць пераасэнсаваны ў кантэксце гістарычнага развіцця музычных тэорыі і практыкі.

2. Улічваць спецыфіку прадмета. Даследаванні ў галіне музычнай інфарматыкі традыцыйна вядуцца ў двух асноўных напрамках, даволі далёкіх адзін ад аднаго: мастацкі сінтэз гуку і фармалізацыя музычных структур, планаванне формы. У замежных універсітэтах музычная інфарматыка выкладаецца на вучэбных курсах па: а) электроннай музыцы, акустыцы, гукарэжысуры і б) камп'ютэрнай музыцы (3 вопыту музычнай адукацыі ў вышэйшых навучальных установах ЗША // Бюлетэнь службы навуковай інфарматыкі. — Мн.: Бел. ун-т культуры, 1989. — Вып.1).

Нам уяўляецца мэтазгодным, калі б на акрэсленым этапе навучання пачыналася спецыялізацыя па асноўных дзвюх спецыялізацыях: электраакустычная музыка (вывучэнне законаў акустыкі і метадаў сінтэзу гуку, авалоданне практычнымі навыкамі работы з сінтэзатарам) і камп'ютэрная музыка (знаёмства з метадамі фармалізацыі музычнага твора, мадэліраванне алгарытмічнай кампазіцыі).

3. Арыентавацца на канкрэтныя патрабаванні кожнай музычнай спецыяльнасці. Гэта таксама адпавядае дзяржаўным стандартам, у якіх існуе дыферэнцыяцыя па мэтах і патрабаваннях навучання: так, музыказнаўца павінен “асвоіць сучасныя метадыкі аналізу музычных з’яў”, а выканаўца “асэнсаваць значнасць і спецыфіку працэсаў музычнага ўспрымання і мыслення як асноў мастацкага пазнання і творчай дзейнасці ў сферы музычнага мастацтва”.

У курсе музычнай інфарматыкі музыказнаўца, апрача функцый абслугоўвання (праца з тэкставым рэдактарам, даведачнымі праграмамі, выдавецкімі сістэмамі, праграмамі аўтаматызаванага перакладу з замежных моў і г.д.), мае магчымасць прайсці значна наперад у аналізе музычных твораў, паглыбіць канструктыўнае разуменне

эмацыянальнай сферы, звязанай з утварэннем і ўспрыманням музыкі, выявіць заканамернасці творчага працэсу. Тэарэтыкі знаёмяцца з метадамі структурнага аналізу музычнай мовы і мадэліравання элементаў музычнай творчасці на камп'ютэры, якія яшчэ ў 1970-я гг. здзяйсняліся па праграмах Р.Зарыпава і Л.Хілера. Гісторыкі музыкі і этнографы авалодваюць праграмамі паскоранага пошуку і распазнавання падобных папевак у песнях і мелодыях.

Для студэнтаў выканальніцкіх спецыяльнасцей асабліва прывабныя даследаванні асаблівасцей інтэрпрэтацыі музычных твораў. Яны выкарыстоўваюць разнастайныя прылады гуказапісу і аналізу, а таксама праграмы, якія прадстаўляюць гучанне музыкі як графічную лінію на экране камп'ютэра. Гэта дазваляе ўявіць, напрыклад, асаблівасці інтанавання мелодыі рознымі выканаўцамі (Сахалтуева В., Назайкінскі Я. Аб узаемасувязях выразных сродкаў у музычным выкананні (на прыкладзе аналізу п'есы Р.Шумана "Мроі") // Музычнае мастацтва і навука. — М., 1970. — Вып.1). Таксама відавочна, што ўкараненне вымярэнняў павышае ступень аб'ектыўнасці крытыкі, карэкціруе наша ўспрыманне музыкі (Рагс Ю.М. Узроўні і змест музыказнаўчых вымярэнняў // Эстэтыка: інфармацыйны падыход. Праблемы інфармацыйнай культуры. — М., 1997. — Вып.5).

Для кампазітара стала звыклым прыцягванне да стварэння музыкі камп'ютэрных аранжыроўшчыкаў і канцэртмайстраў. Аднак работа з машынай у інтэрактыўным рэжыме, выкарыстанне стылістычных "нарыхтовак" з'яўляюцца тым перспектыўным напрамкам, які непазбежна прывядзе да змянення тэхналогіі музыкі. У штодзённай педагагічнай рабоце музыкант павінен выкарыстоўваць магчымасці экспертных сістэм, што карэкціруюць інтанаванне, вырашаюць і вывяраюць гарманічныя і поліфанічныя задачы. У адміністрацыйнай дзейнасці ў галіне музычнага мастацтва інфармацыйныя тэхналогіі павышаюць эфектыўнасць кіравання (улік, планаванне і інш.) прафесійнай творчай практыкай і

навучаннем. Менеджэру неабходна валодаць прыёмамі пошуку рэкламнай інфармацыі, асабліва праз Internet.

Крытэрыі эфектыўнасці і практычнай мэтазгоднасці дыктуе неабходнасць улічваць патрабаванні студэнтаў розных спецыяльнасцей і дыферэнцыраваць іх навучанне.

4. Выключаць або скарачаць некаторыя тэмы, абавязковыя для студэнтаў тэхнічных ВНУ (аперацыйная сістэма MS-DOS, праграмаванне на мовах BASIC, PASCAL). Выкладанне матэрыялу не павінна быць перанасычана матэматычнай тэрміналогіяй і тэхнічнымі дробязямі, паколькі гэта нічога не дадае да ўяўлення музыканта аб рабоце камп'ютэра і інфармацыйных працэсах. У свой час шлях ад катэгарычнага сцвярджэння аб тым, што кожны музыкант павінен быць праграмістам, да асэнсавання памылковасці такога падыходу прайшоў заснавальнік Даследчага каардынацыйнага інстытута акустыкі і музыкі (IRCAM) П.Булез. У канцы 1970-х гг. ён лічыў, што "матэматыка, праграмаванне на камп'ютэры і фізіка гуку павінны ўваходзіць у праграму навучання музыканта", аднак праз дзесяцігоддзе прыйшоў да ўпэўненасці ў тым, што музыкант павінен займацца творчасцю, не турбуючыся "...занудным аналізам і шматлікімі граматычнымі тлумачэннямі" (Булез П. Маэстра камп'ютэр: у пошуках новых гучнасцей // Кур'ер UNESCO (ЮНЕСКА). — 1980. — № 5; Булез П. Галоўнае – гэта асоба // Савецкая музыка. — 1990. — № 8). Гэты вопыт улічылі ў Маскоўскай дзяржаўнай кансерваторыі і ў Нацыянальнай музычнай акадэміі Украіны.

Важна, калі ў студэнтаў фарміруецца станоўчая псіхалагічная ўстаноўка на выкарыстанне лічбавай тэхнікі і новых інфармацыйных метадаў у творчай, навучальнай і педагогічнай практыцы.

Пасля заканчэння навучальнай установы сучасны музыкант працуе ў прафесійных канцэртных арганізацыях, філармоніях, тэатрах, на тэлебачанні і радыё, студыях гуказапісу, у навучальных установах і метадычных кабінетах, рэдакцыях і выдавецтвах, музеях, архівах.

бібліятэках і фанатэках, навуковых і іншых спецыялізаваных установах. Відавочна, што авалоданне сучаснымі інфармацыйнымі тэхналогіямі дапаможа маладым музыкантам дасягнуць поспехаў у прафесіі.

Вопыт апошніх гадоў паказвае (гэта адзначаюць вядучыя спецыялісты-музыказнаўцы: Рагс Ю.М. Перспектывы і прынцыпы інфарматызацыі музычнай адукацыі // Мастацтва ў кантэксце інфармацыйнай культуры. Праблемы інфармацыйнай культуры. — М., 1996. — Вып. 4), што сучасныя патрабаванні інфарматызацыі музычнай адукацыі не зводзяцца да колькаснага пашырэння сістэмы інфармацыі (набыцця новай тэхнікі і аб'яднання яе ў камп'ютэрныя сеткі, выкарыстання сістэмы мультымедыя і сінтэзатараў). Маюць вялікае значэнне пераход у новую якасць, гуманізацыя навучання: уключэнне інфарматыкі ў сістэму традыцыйнага музыказнаўства, утварэнне станоўчай псіхалагічнай устаноўкі на выкарыстанне тэхнічных новаўвядзенняў, выкананне прыярытэту прынцыпаў даступнасці і паўнаты, карысных для далейшай творчай, педагагічнай і даследчай дзейнасці.

*Л.І.Сцепанцоў, прарэктар па
навучальнай рабоце Беларускага
інстытута праблем культуры*

АСНОЎНЫЯ ТЭНДЭНЦЫІ РАЗВІЦЦА ВЫШЭЙШАЙ КУЛЬТУРАЛАГІЧНАЙ І МАСТАЦКАЙ АДУКАЦЫІ КАНЦА ХХ СТ.

Вышэйшая культуралагічная і мастацкая адукацыя ўяўляе частку сістэмы вышэйшай адукацыі краіны. Вылучаючыся сваімі адметнасцю і спецыфікай, яна прайшла гістарычны шлях, уласцівы ўсёй нацыянальнай сістэме прафесійнай адукацыі. Відавочныя наступныя этапы яе развіцця: 1) станаўленне; 2) удасканаленне структуры і зместу адукацыі; 3) інтэграцыя адукацыйных сістэм розных